

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 2 • NR 16 • 1967 • SIDE 291–296

Heraldica varia

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Heraldica Varia

Våben for den katolske biskop af København cand. mag.

Hans Ludvig Martensen

Hans L. Martensen blev født 7. august 1927 i København. Efter studentereksamen indtrådte han i Jesuiterordenen og blev i 1956 præst. Den 16. maj 1965 viedes han til bisp af sin forgænger, biskop Theodor Suhr, i Knud Lavards Kirke i Kongens Lyngby.

Familien Martensen har særligt været udbredt i Sønderjylland. Det er samme slægt, som Søren Kierkegaards modstander, dogmatikeren biskop H. L. Martensen, tilhørte. Biskop Hans Martensens morfar hedder Clemmensen, og hans mors familie er på begge sider jysk, med rod i jyske borger- og almueslægter. Det katolske element stammer fra en håndværkerfamilie Diederich (hans farmors navn), der indvandrede til Danmark fra Hannover i midten af forrige århundrede.

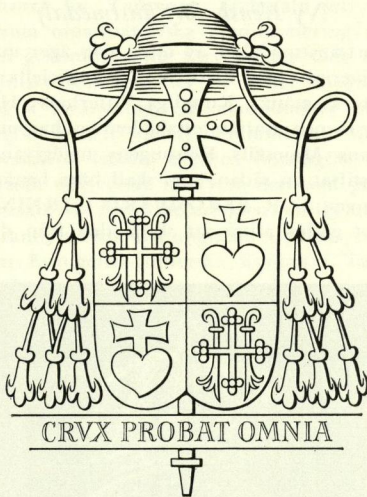
Som sit våben antog biskop Martensen det samme, som havde været ført af Niels Steensen, og hertil valgsproget: »*Crux probat omnia* ... Korset beviser alt«. Han forklarer selv dette således:

»Jeg har overtaget Niels Steensens våben på grund af denne mands særlige betydning som dansk videnskabsmand og katolsk biskop i den lutherske ortodoksis tid. Desuden på grund af min tilknytning til Niels Steensens Kollegium i tiden før min bispevielse. Endelig, og særlig, har jeg valgt Niels Steensens våben, fordi dets motiv passer til den tanke, jeg også har villet udtrykke i mit valgsprog: *Crux probat omnia*.

Dette forstår jeg således: Korset beviser Guds kærlighed til menneskene — det vokser så at sige ud af Guds faderhjerter. Desuden dømmes korset om, hvad der er ægte og hvad der er uægte i al menneskelig kærlighed og i alle menneskelige følelser. Hjertet er i den kristne kunst også blevet kirkelæreren Augustinus' symbol,

og med hjertet og korset ønsker jeg at vise min forpligtelse over for denne »augustinske arv«, der også har betydet så meget for lutherdommen. Endelig ligger det på linie med dette »augustinske motiv«, at det er den kristne biskops opgave, at han i korsets kraft skal have hjerte for alle mennesker.«

Niels Steensens våben viser et hjerte med et deraf opvoksende kors. Våbenet er kun bevaret i segl. Vi har publiceret det i Niels Steensens Gymnasiums årsskrift 1963–64 med følgende blasonering: i guld et rødt hjerte op af hvilket der vokser et blått kors.

På illustrationen ses dette våben kvadreret med våbenet for det katolske bispedømme København, fastsat 1964 af biskop Suhr. Vort udgangspunkt dengang var det gamle våben for Roskilde Stift. Da den lutheranske biskop af København imidlertid fører dette våbens figurer i sit segl, og hans ret dertil ikke bør krænkes, udformedes korset noget anderledes, og de to nøgler, som står bag ved korset, erstatte af to bispestave.

Det katolske bispedømmes våben publiceredes første gang i Skandinavisk Vapen-

rulla (SVR—67—65) kvadreret med biskop Suhrs våben. Man valgte tinkturerne rødt/guld, med mulighed for at invertere dem, hvis fremtidige biskoppers våbener skulle gøre det ønskeligt af heraldisk-æstetiske grunde. Kvadrerede våbener bør jo så vidt muligt ikke have felter af samme eller lignende tinktur, men helst kontrastere. I biskop Martensens skjold optræder bispedømmets våben følgelig således: i rødt et guld kløverblads kors ledsaget af to guld bispestave. Som det er kutyme er skjoldet kendetegnet med de biskoppelige værdighedstegn: en grøn prælat hat med seks grønne kvaster på hver side og bag skjoldet en korsstav.

Ærkebiskop Heim

Ny svensk förtjänstmedalj

Förtjänstmedaljer av olika slag äger man i Sverige i rikt mått. Men de officiella är inte så många. Kungliga Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien har med Hans Majestäts Konungens medgivande instiftat en sådan, som skall bära benämningen FÖR BERÖMVÄRD GÄRNING. Det gäller alltså att skilja den från den

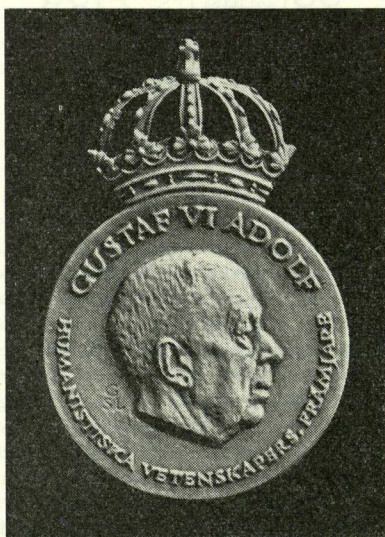
redan existerande medaljen »För berömliga gärningar».

Medaljen är utförd i 8:de storleken (33 mm diameter) och modellerad av Gunvor Svensson-Lundkvist. Den har präglats av firmen Sporrang & Co. i Stockholm. Åtsidan visar ett porträtt av kungen i profil inom omskriften GUSTAF VI ADOLF — HUMANISTISKA VETENSKAPERS FRÄMJARE. Frånsidan visar tre bjälkvis ställda lagerkransar jämte inskriptionen KUNGL. VITT. HIST. O. ANT. AKAD. över lagerkransarna och under desamma orden FÖR BERÖMVÄRD GÄRNING.

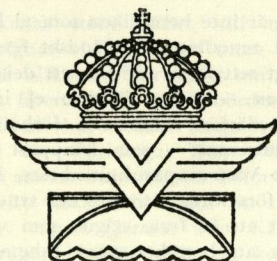
De fyra första exemplaren — i guld — utdelades av konungen själv vid en enskild sammankomst i Akademien. I dagligt tal brukar man kalla den Vitterhetsakademien. Medaljörer var historikern professor Sven Grauers, fil. kand. Ester Lundberg, förmannen Olle Olsson och bankkamreren Fritz Westin.. *T.Wn.*

Heraldik för vägverk

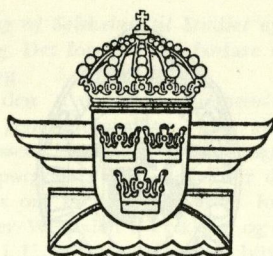
Det svenska Väg- och vattenbyggnadsverket blev sommaren 1967 omorganiserat

Förtjänstmedaljen »För berömvärd gärning».

Det nya vägverkets emblem.

Vägverkets vapen.

till *Statens vägverk*. Därmed ändrades normerna för en central statlig organisation, som existerat i 125 år men som nu skall så att säga centraliseras för att enbart sköta vägarnas problem. Dessa har numera i den intensiva biltrafikens tid blivit av större betydelse än förr, då postryttare, fredliga bondforor och hästanspända diligenser rullade fram mellan städer och samhällen och gästgivargårdar.

Det nya verket har låtit utarbeta heraldiska *emblem* för sina skyltar och brevpapper. Huvudmotivet är Hermesvingar ovanför ett brovalv med en vågskura, allt av guld. Hermes hos grekerna eller Mercurius hos romarna var ju köpmännens, vägarnas och de vägfarandes gud. Enligt malicen var han även tjuvarnas gud! Men det var väl mera sagt av elakhet! Emblemet har tecknats av Sven Sköld, Stockholm.

Vid vissa tillfällen använder Vägverkets styrelse och centralförvaltning ett särskilt *vapen*. Detta har konstruerats så, att man ovanpå emblemet inpassat lilla riksvapnets tre kronor. Såväl emblemet som vapnet är krönta med en kunglig krona, angivande att det är fråga om ett statligt organ.

T.Wn

Nytt biskopsvapen för Bukoba

I HT nr. 5, 1962, p. 208, gavs en beskrivning av de vapen och sigill för Bukobastiftet i dåvarande Tanganyika, som utarbetades 1961. De gångna sex åren utgör redan en lång tidsrymd i det hastigt sig

förvandlande Afrika av idag. Det är redan dags för några heraldiska kompletteringar för Hayakyrkans del.

Bukobastiftet uppgick 1965 i en större kyrklig enhet och utgör nu *North-Western Diocese of the Evangelical Lutheran Church in Tanzania*. Ecclesiastiskt sett är denna organisatoriska omDisposition ingen genomgripande förvandling. Och heraldiskt sett har det ej heller medfört någon förändring, om man bortser från någon smärre detalj. Framför allt har korsstaven bakom skölden borttagits, eftersom man velat reservera den som provincialkors för ärkebiskopen enligt nuvarande svensk och anglikansk praxis, och den Evangelisk-lutherska Kyrkan i Tanzania har ingen primas, som kunnat tänkas använda provincialkorsstaven. För första gången lät man 1966 teckna stiftsvapnet med afrikansk, spetsoval sköldform för stiftskontorets brevpapper och detta i anslutning till Tanganyikas statliga heraldik och det i nr 11 av HT, p. 32, beskrivna sydafrikanska biskopsvapnet.

En större förändring för stiftskyrkan torde vara att biskop Bengt Sundkler efterträts på biskopsstolen i Bukoba av den förste afrikanske lutherske biskopen. I november 1965 vigdes Josiah Kibira till den unga kyrkans nye överherde.

Biskop Josiah tillhör en gammal hövdingssläkt, men tyvärr kände han inte till något inhemskt emblem, vilket skulle ha kunnat utnyttjas heraldiskt. Som vapen antog han *i fält av guld en sluten svart bok med rött snitt* samt som valspråk *Olwekisha*, vilket betyder *Av nåd*. Boken

Vapen och sigill för *The Right Rev. Josiah Kibira, S.T.M., Bishop in Bukoba*. Det bör noteras som ett tecken på det förbättrade ekumeniska klimatet även på »missionsfälten», som framstår som den största frukten av II. Vatikankonciliet, att den evangeliske biskopen medvetet kallar sig biskop »i» och inte »av» Bukoba — i likhet med den anglikanske ärkebiskopen i Jerusalem av hänsyn till den ortodoxe patriarken — eftersom den Romersk-katolska Kyrkan var först på plats med en biskopsstol. Denna innehas f.ö. av den förste svarte kardinalen, Rungwamba, biskop av Bukoba.

syftar naturligtvis på evangelieboken, men även på konung Josia av Juda (639–609 f. Kr.), som återupprättade templet i Jerusalem och som därvid enligt legenden fann tempelexemplaret av den mosaiska lagboken.

Enligt biskopens egen önskan utfördes vapnet för brevpappret med europeisk sköldform och i närmaste anslutning till den av biskop Sundkler brukade formen. För biskopens sigill däremot upptogs den afrikanska sköldtypen, som ju även anknyter till sigillet form.

Lika litet som vid de tidigare i HT — nr. 7, p. 321 — redovisade nya afrikanska vapen kan man i detta fall tala om en genuint inhemska heraldik. Vi tycker väl att det hade varit roligt med litet mer »lokalfärg». Men när vi nu sent om sider börjar intressera oss för afrikanska former, då upplever vi gång på gång önskan från afrikanerna själva att allt skall vara europeiskt! Men om vi skall vara upp-

riktiga, är inte heraldiken som vi känner den ett renodlat västerländskt fenomen? Kyrkligt sett är heraldiken ett dekorativt *ad iaforon* — vilket förvisso ej innebär att det därför under alla förhållanden måste utrensas — som knappast trängt utanför Västeuropas kulturkrets. Bör vi därför förundras över att det synes vara så svårt att få fram något, som vi vore beredda att betrakta som »inhemska heraldik»? För afrikanerna själva framstår enterat slag som ett litet tecken på att de inlemnats i ett större, allomfattande, i egentlig mening katolskt sammanhang. Och det är säkert både för kyrkan och världen av idag av större vikt.

Bengt Olof Kälde

*Emblem för
skolidrottsföreningar*

Karlskoga södra och västra rektorsområdets idrottsföreningar (SRIF resp VIF) har 1967 antagit heraldiska emblem. SRIF:s sköld har följande utseende: I blått fält en kanon av guld. VIF:s sköld: I grönt fält en kanon av silver.

Märkenas stora likhet vill uttrycka samhörighet ved tävlingar utom staden. Ändå är olikheten tillräckligt stor, för att åtskilja föreningarna vid inbördes kamp.

Kanonen har sedan länge varit en symbol för Karlskoga. Den syftar på stadens största industri, AB Bofors, internationellt välkänd bl a för sin tillverkning av vapen. (Jämför även Karlskoga stads vapen: I blått fält två korslagda kanoner, i varje vinkel åtföljda av ett järnmärke, allt av guld).

Emblemen är komponerade av Sten Brangstad 1966.

S. B-d

Kongres for vexillologi

Succesen fra den I. internationale kongres for flag og faner i Holland for to år siden (HT 12: 64) blev i år fulgt op af den II. kongres, som blev holdt i Zürich i dagen 1.-3. september med ca. 70 deltagere fra ti lande. Fra Norden var vi kun seks (3 fra Sverige, 3 fra Danmark).

De schweiziske arrangører med hr. Louis Mühlemann (præsidenten for det schweiziske flagselskab) i spidsen havde med deres store forarbejde sørget for, at de tre dage blev meget begivenhedsrige, og at arbejde og underholdning var forenet på en udmærket måde.

Den første dag var optaget af foredrag om så forskelligartede emner som: *Vorund Frühgeschichte des europäischen Flaggenwesens*, *Historie du drapeau du Congo*, *The Real and the Ideal in Vexillology*, for blot at nævne nogle emner. Der var officiel modtagelse ved byen Zürich i Schweizerisches Landesmuseum.

På 2. dagen havde man arrangeret en sejltur på den smukke Züricher sø med besøg i den lille by Rapperswil og dennes museum. Om aftenen var deltagerne det schweiziske flagselskabs gæster ved reception og efterfølgende banket i det historiske »Zunfthaus zur Meisen«.

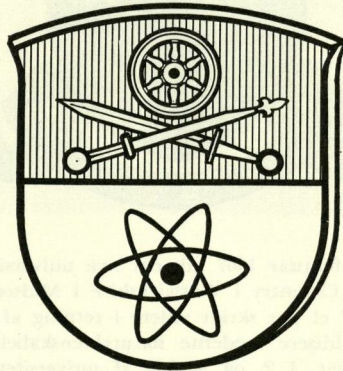
Den sidste dag blev kongressen henlagt til et yndigt sted lidt uden for Zürich højt over søen. Her foregik den festlige grundlæggelse af *Den internationale Sammen-*

slutning af Selskaber til Studiet af Faner og Flag. Det foregik med fanfare og flaghejsning.

På den nydannede sammenslutnings første generalforsamling, som afsluttede kongressen, behandlede forskellige praktiske spørgsmål, bl. a. stedet for den III. kongres om to år. To byer er foreslået: Münster/Westfalen i Tyskland og Boston, Mass., i U.S.A. Afgørelsen vil blive truffet senere.

Ikke mindst udvekslingen af flagdata mellem deltagerne indbyrdes under kongressen var interessant og viste med hvilken iver flagfolk fra mange lande dyrker deres interesse og fag. Interessen for flag er steget meget i de seneste år, og på denne baggrund må man håbe, at endnu flere flaginteresserede og heraldikere finder vej til den III. kongres. Det kan varmt anbefales, thi der er meget at hente.

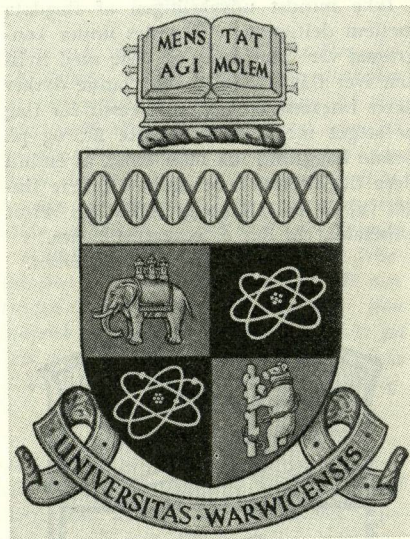
Christian Fogd Pedersen.

Atomberaldik

Den tyske kommune *Grosswelzheim*, i Bayern, fik sig i 1966 et våben, som forener fortid og nutid. Byen hørte tidligere under kurfyrstendømmet Mainz, og i øverste, røde felt står det urgamle Mainz-ske hjul (se side 288) over sværd og scep-ter. I dag er Grosswelzheim et centrum for tysk atomforskning, og dette anskueliggøres i nederste, hvide felt ved tre blå ellipseformede elektronbaner omkring en

rød atomkerne. Ved offentliggørelsen meddeltes det, at dette var det første kommunale våben i verden med et atom-symbol i, men det passer ikke. Allerede i 1959 fik den franske kommune *Saclay* (sydvest for Paris), hvor det franske atom-centrum ligger, et våben med bl. a. en lignende figur, og i 1961 satte *Landkreis Karlsruhe* i Baden atomsymbolet i sit nye våben.

I februar 1967 gik det nye universitet ved Coventry i Warwickshire i Midtengland et par skridt videre i retning af at heraldisere moderne naturvidenskabelige studier. I 2. og 3. felt af universitetets våben ses de efterhånden kendte tre elektronellipser omkring en atomkerne; denne kerne er imidlertid ikke ens i de to felter; i 2. felt består den af seks små prikker, i 3. felt af syv; figurene skal nemlig illustrere atomer af grundstoffet lithium, som kan optræde med forskellig atomvægt!

Det mærkelige bånd i skjoldhovedet skal symbolisere det biologiske studium; det forestiller nukleinsyrens dobbelthelix, dvs. en model af aminosyrernes opbygning i nukleinsyre.

Men lige så lidt som Grosswelzheim (og Saclay) lader man i Warwickshire fortiden ude af syne. Elefanten med tårnene på ryggen er taget fra Coventrys byvåben; den går tilbage til før 1345 og var oprindeligt et varemærke for uldne tøjler, især huer, som Coventry i middelalderen eksporterede til Østen. Den er altså et eksempel på, at et varemærke er blevet til byvåben. Et lignende eksempel har vi i den danske kommune Gudum-Lillevorde's våben (fra 1948), hvis to bier stammer fra den gamle Gudumlund fajancefabrik, i funktion 1804–20, der havde en bi som varemærke. Det modsatte — fra byvåben til varemærke — er nok betydeligt almindeligere. Et iøjnefaldende område er automobilerne: Morris bruger Oxfords byvåben, Ford Taunus Kölns, Volkswagen Wolfsburgs, Ford Vedette Poissys, osv.

Bjørnen med den afkvikstede træstamme i 4. felt spiller en stor rolle i Warwickshires heraldik og symbolik. Den stammer fra et af de *badges*, som i middelalderen brugtes af jarlerne af Warwick.

S.T.A.

James Bond som beraldiker

Secret serviceagenten 007 James Bond, den bortgængne engelske thrillerforfatteren Ian Flemings ryktbare romanhjælte, ger sig i en av romanerna ut för att vara expert på genealogi och heraldik. Det är i romanen *On Her Majesty's Secret Service*. Bond besöker i ett av de första kapitlen *The College of Arms* och rådgör där med en av persevanerna, av Fleming benämnd Sable Basilisc (»Den Svarta Basilisken»), om vad han skall iaktta för att inte bli avslöjad. Sable Basiliscs tips till Bond om heraldik så där mellan fyra ögon är rätt drastiska. Ett kort citat får duga som exempel:

»Ni kan lätt plugga i er några populära heraldikböcker. Det är inte svårt att imponera på folk på det området. Det är väldigt få människor som har en aning om vad det går ut på.»

H. S-r

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.